'עִתִּי' שֶׁיִּהֵא מְזוּמָּן, מאתמול (רש"י כאן ובויקרא טז, כא). ויש סוברים, שהיה מזומן ורגיל לשלח מידי שנה בשנה (תרגום יונתן בן עוזיאל ויקרא שם, ע"פ פי' יונתן שם ועבודת ישראל; רא"ם שם, וראה לעיל ע"א ד"ה אמר רבי, שבמדרש מבואר שהמשלח היה מת כל שנה).

'עִתִּי' וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, כיון שיש לו דין קרבן שדוחה שבת, אמנם מאחר ולעיל (מ, ב) מבואר שהשילוח אינו מעכב, אם כן הוא אינו כעבודת שאר עבודת הקרבנות שדוחים שבת, ולכן צריך פסוק לרבות שהוא נשלח אפילו בשבת (ר"ש משאנץ, בביאורו על התורת כהנים אחרי ד, ח, וחי' הגר"ח על הש"ס וחי' הגרי"ז זבחים קיג, ב). ויש לו דין קרבן רק עד לשילוח, אך לאחר השילוח כבר אין לו דין קרבן, ואם שחטו בחוץ אין חייב עליו (מנחת אברהם, ע"פ חי' הגר"ח על הש"ס שקלים ד, ב). ויש שסוברי, שאף לאחר השילוח יש לו דין קרבן, ועליו להיות כשר עד לדחייתו מן הצוק (מנחת חינוך מצוה קפה אות י).

'עִתִּי' וַאֲפִילּוּ בְּטוּמְאָה. שבפשטות 'ביד איש עתי' מכוון על האיש ולא על הזמן, וללמד שיהא מזומן, אך ממה שהכתוב לא אמר 'ביד איש מזומן', למדים לדרוש 'עתי' גם על העת והזמן, ללמד שדוחה שבת וטומאה (גבורת ארי).

מַהוּ דְּתֵימָא כַּפָּרָה כְּתִיבָא בֵּיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. ואף שמבואר לעיל (סד, א) שדחיית השעיר לצוק נחשבת כשחיטתו, והשחיטה הלא כשירה בזר, ואם כן אפילו שכתוב בו כפרה עדיין זר צריך להיות כשר בו, אך כיון שכל עבודות יום הכיפורים נעשות על ידי הכהן גדול [כמבואר לעיל (לב, ב)], לכן יש צורך בריבוי שהשילוח כשר בזר (מהר"ץ חיות).

'עִתִּי' וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת לְמַאי הִלְכְתָא, ואף שבדחייתו לצוק יש בו איסור נטילת נשמה האסור מדאורייתא, אך הכתוב 'ושלח ביד איש עתי' [שממנו דורשים 'אפילו בשבת'] עוסק על השילוח למדבר, ולא על דחייתו לצוק, ועל זה מברר הגמ' מה חילול שבת יש בו (נודע ביהודה תנינא או"ח מו; שאגת אריה ע).

לוֹמַר שֶׁאִם הָיָה חוֹלֶה מֻרְכִּיבוֹ עַל כְּתֵפּוֹ, ואין הכוונה לחולה ממש שרועד כל גופו מחמת חוסר כח, שהרי קרבן חולה פסול להקרבה כמו בעל מום [כמבואר במשנה בבכורות (מא, א)], אלא מדובר כאן בשעיר חולה שיכול לעמוד, אך מתקשה ללכת (מרכבת המשנה עבודת יום הכפורים ה, יט), כי דוקא אם ניכר בו סימני חולי הוא מום ופסול (כרם שלמה בשם רבי יעקב שור). ויש שסוברי, שלאחר שהשעיר ניתן לשילוח, אין פוסל בו מום או חולי, כי מום פוסל בשעיר המשתלח רק קודם מתן דם של שעיר לה' לדעת רבי יהודה, או קודם וידוי לדעת רבי שמעון, וכמבואר לעיל (מ, ב) שלמדים ממאמר הכתוב 'יעמד חי', עד מתי יהא זקוק לעמוד חי עד מתן דמו של חבירו (אבני נזר או"ח תנט, יט).

והטעם שאם הוא חולה מרכיבו על כתיפו, ולא ישאוהו שנים ויהיו 'שנים שעשאוה' ויקלו על איסור הוצאה, משום שבירושלמי [כאן] דרשו מן הכתוב שהשעיר ישלח רק על ידי איש עתי אחד, ולא על ידי שנים (באר יצחק יד, ו).

אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי נָתָן חָלָה שַׁאנִי, שחולה הרי הוא כ'כפות', שאמר רבי יוחנן בגמ' בשבת (צד, א), שמודה רבי נתן שלא אומרים בו 'חי נושא את עצמו' (ריטב"א).

עֵירוּב וְהוֹצָאָה לְשַׁבָּת וְאֵין עֵירוּב וְהוֹצָאָה לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שאף שאמר הכתוב גבי יום הכיפורים (ויקרא כג, כח) 'וכל מלאכה לא תעשו', אך הוצאה אינה מלאכה גמורה [ולכן נצרך לה פסוק מיוחד, כמבואר בגמ' בשבת (צו, ב)] (תוס' ישנים; ריטב"א).

שֶׁאִם נִטְמָא מְשַׁלְּחוֹ נִכְנָס טָמֵא לָעֲזָרָה וּמְשַׁלְּחוֹ, שהמשלח נכנס לעזרה, והכהן גדול מוסר לו בידיו את השעיר, שנאמר 'ביד איש עתי' (רש"י, ע"פ עבודת ישראל). ויש סוברים, שאם המשלח טהור, מוסרו לו בידיו, אבל אם נטמא, הוא נכנס לעזרה ונוטלו מעצמו (רמב"ם עבודת יום הכפורים ג, ז ו-ה, יט, ע"פ עבודת ישראל, וראה מה שבתבנו לעיל ע"א ד"ה מסרו למי).

והטעם שהכהן גדול לא יוציא אליו את השעיר אל מחוץ לעזרה וימסרנו לו שם, משום שאמר הכתוב 'יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח', שצריך שיהיה ביד המשלח כשהוא עומד לפני ה' (שיטמ"ק כריתות יד, א בהשמטות יב בתי' ראשון, בשם תוס'). או משום שאם הכהן גדול יוציאו, נמצא שתחילת שילוח השעיר ממקום עמידתו איננה על ידי איש עתי המוכן לכך מאתמול (ליקוטי הלכות).

אֲהָא בְּשָׁלוֹם אֲנִי וְאַתֶּם – מה לכם לשאול על זאת, לא אני ולא אתם ניזקק לשילוחו, שלא רצה להשיב מה שלא שמע מרבו (רש"י). ויש שפירשו, שהשיבם שתמיד היה המשלח בריא וחזק [שכיון שנועד למצותו, לא ידע חולי (חזון יחזקאל על התוספתא ג, ט)], ומי יתן ואני ואתם נהיה כמותו (תוס' ישנים; ריטב"א).

חָלָה מְשַׁלְּחוֹ יְשַׁלְּחֶנּוּ בְּיַד אַחֵר. ואל ימתין לערב אולי יבריא [שהרי כל היום כשר לשילוח], אלא אם חלה ישלחנו מיד ביד אחר (מים חיים [לבעל הפרי חדש] עבודת יום הכפורים ה, כ, בשם הרדב"ז). ואף שהאיש האחר לא הוכן מאתמול, אף על פי כן הוא יכול להוליכו (מים חיים שם). ויש להסתפק, האם המשלח הראשון הוא ממנה את המשלח השני, או שעל המשלח הראשון לחזור עם השעיר לכהן גדול, והוא ימנה את השני [שהרי בגט צריך פסוק לרבות ש'שליח עושה שליח', וכאן לא מצינו ריבוי כזה] (שפת אמת).

דְּחָפוֹ וְלֹא מֵת יֵרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ. ויש להסתפק אם מיתה זו היא קיום דין של 'ושלח את השעיר', ולכן צריך שהאיש עתי הוא זה שימיתנו, ושיעשה זאת ביום הכיפורים, או שמא כבר התקיימה מצות השילוח, והוא דין חדש להמיתו, וכל אדם יכול להמיתו, ואפילו לאחר יום הכיפורים (מנחת אברהם להלן סז, א-ב, וראה דבר אברהם ב ח, ט). ואם ברח השעיר ולא המיתו, הוא מותר באכילה, כי לא אמרה תורה לשלחו לתקלה (מים חיים [לבעל הפרי חדש] עבודת יום הכפורים ה, כב).

פְּלוֹנִי מַהוּ לָעוֹלָם הַבָּא, שאלוהו מה דעתו על אדם אחד מהדרום (רש"י בפי' ראשון, ע"פ ריטב"א). ויש מפרשים ששאלו על שלמה המלך (רש"י בפי' שני, בשם 'יש פותרים'), האם דעתך כדעת הסוברים (ראה שבת נו, ב) שהאומר ששלמה חטא אינו אלא טועה (תוס' בפי' שני, בשם 'יש מפרשים').

אָמַר לָהֶם לֹא שְׁאֵלְתּוּנִי אֶלָּא עַל פְּלוֹנִי – שמא על אבשלום שאלתוני (רש"י). שאחרי שאתם מכירים את גדולת שלמה, ומחמת כן יראתם לנקוב בשמו אלא כיניתם אותו 'פלוני', איך יעלה על דעתכם שאני אשיב לכם על צדיק וידיד ה' שאין לו חלק לעולם הבא (ערוך לנר במאמר סיום שהדפיס בסוף מסכת כריתות).

המשך במילואים עמ' 114